

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

**Wymiar kary wobec multirecydywisty
– statystyczny obraz praktyki sądowej**

dr Marek Marczewski

Prawo karne i kryminologia

Warszawa 2019

Spis treści

Wstęp	5
1. Struktura i rozmiary recydywy w świetle danych statystyki sądowej	6
2. Płeć recydywistów	8
3. Wiek recydywistów	9
4. Skazania recydywistów i pozostałych skazanych według rodzajów przestępstw	10
5. Rodzaje kar zasadniczych orzekanych wobec nie recydywistów i recydywistów	11
6. Długość kary bezwzględnego pozbawienia wolności	14
Podsumowanie	17

Wstęp

Systemy wymiaru sprawiedliwości wielu krajów borykają się z osobami wielokrotnie powracającymi do przestępstwa. W Polsce określani są oni jako multirecydywiści. Kodeks karny z 1997 r.¹ w artykule 64 § 2 precyzyjnie formułuje warunki jakie muszą być spełnione, by uznać sprawcę przestępstwa za wielokrotnego recydywistę. Są to:

1. uprzednie skazanie w warunkach recydywy podstawowej² (ujętej w art. 64 § 1 k.k.),
2. odbycie łącznie co najmniej roku kary pozbawienia wolności,
3. ponowne popełnienie jednego z przestępstw wymienionych w art. 64 § 2 k.k.³ w ciągu 5 lat po odbyciu w całości lub części ostatniej kary.

Celem analizy będzie ukazanie statystycznego obrazu praktyki sądowej w zakresie wymierzenia kar multirecydywistom (art. 64 § 2 k.k.). Jego przedstawienie może służyć za podstawę oceny, czy racjonalnym rozwiązaniem jest to, które przyjęto w przywołanym przepisie, zgodnie z którym wskazanemu sprawcy sąd musi wymierzyć karę powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia, a może ją wymierzyć do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. Pożądane jest zobrazowanie praktyki orzeczniczej we wskazanym obszarze, szczególnie na gruncie przestępstw przeciwko mieniu.

W niniejszym opracowaniu zjawisko multirecydywy w Polsce przedstawiono na tle danych statystycznych dotyczących recydywistów i osób pierwszy raz skazanych. Prezentowane informacje statystyczne oparte są na prawomocnych skazaniach uzyskanych z Krajowego Rejestru Karnego. Niestety analizowany zbiór danych okazał się niekompletny. Ze względu na zmiany w organizacji systemu rejestracji zabrakło w nim bowiem danych za lata 2001–2003.

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1600 ze zm.), dalej jako „k.k.”.

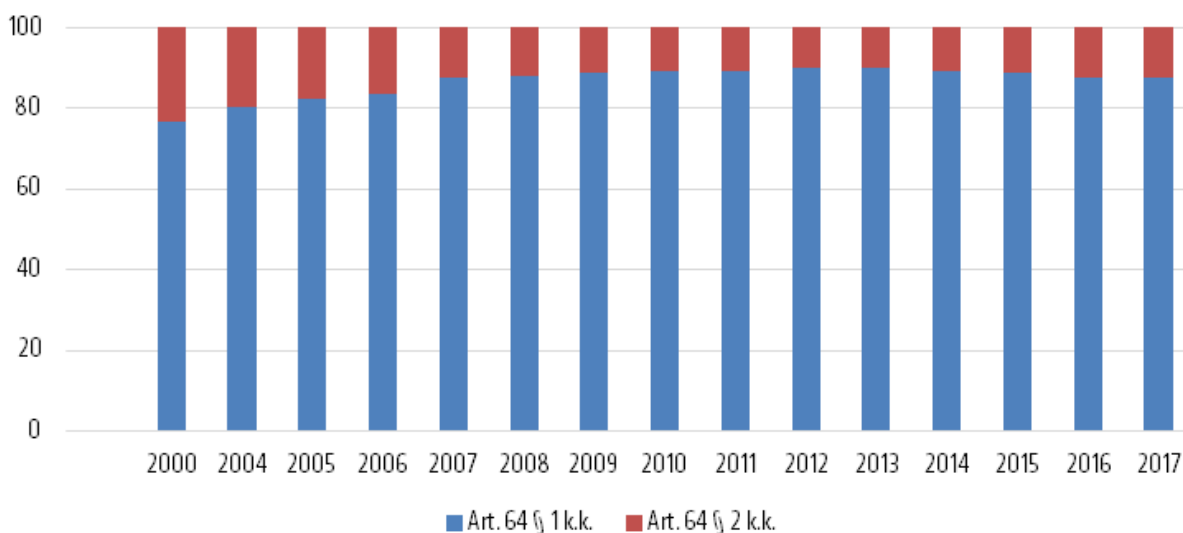
² Nazywanej też zwykłą lub prostą.

³ Popełnia ponownie umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu, zgwałcenia, rozboju, kradzieży z włamaniem lub inne przestępstwo przeciwko mieniu popełnione z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia.

1. Struktura i rozmiary recydywy w świetle danych statystyki sądowej

Zagadnienia powrotu do przestępczości stanowią przedmiot nieustannego zainteresowania prawa karnego i innych nauk zajmujących się przestępczością: kryminologii i penitencjarystyki. Miarą sukcesu resocjalizacji jest jak najmniejsza powrotność do przestępstwa. Zatem w wielu krajach dokłada się starań, by minimalizować liczbę recydywistów. Zobaczmy, jak ta kategoria skazanych wygląda w świetle danych statystyki sądowej w latach 2000–2017.

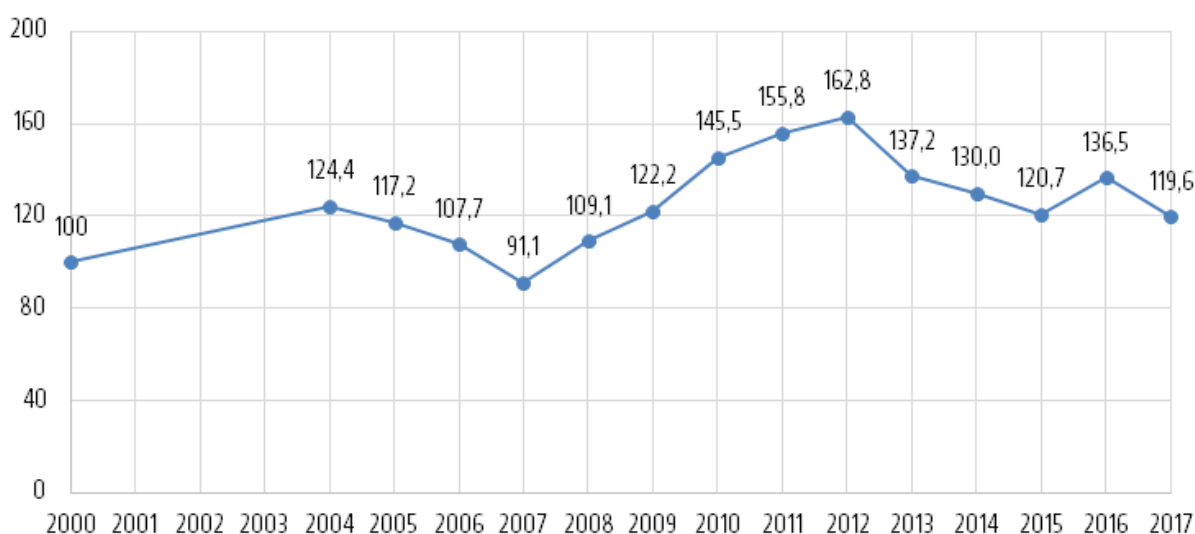
W polskim systemie prawnym recydywa specjalna⁴ występuje – jak na wstępie wspomniano – jako recydywa specjalna podstawowa (art. 64 § 1 k.k.) oraz recydywa specjalna wielokrotna, czyli multirecydywa (art. 64 § 2 k.k.).

Wykres 1. Struktura skazań recydywistów

Patrząc na strukturę tych dwóch typów recydywy należy zauważyć, że w latach 2000–2012 wzrastały odsetki skazanych na podstawie art. 64 § 1 k.k. z 76,8 do 90,2 a jednocześnie, co oczywiste, zmniejszał się udział skazań na podstawie przepisu o multirecydywie z 23,2 do 9,8, a więc ponaddwukrotnie. W następnych latach nieznacznie – do 87,7 w 2017 r. zmniejszył się odsetek skazań z zastosowaniem przepisów recydywy specjalnej prostej, a zwiększył się tych na podstawie recydywy specjalnej wielokrotnej do 12,3%.

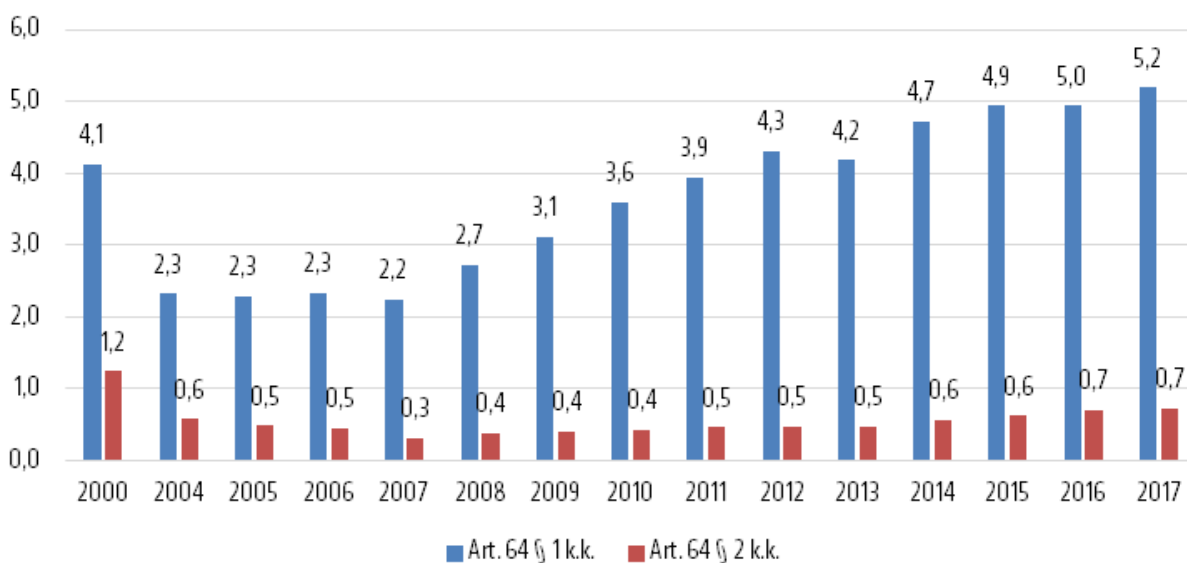
⁴ „Recydywa specjalna polega na zaostrzeniu fakultatywnym lub obligatoryjnym kary wobec sprawcy ukaranego za przestępstwo określonego rodzaju, który ponownie popełnił przestępstwo określonego rodzaju w określonym czasie po odbyciu określonej części uprzednio orzeczonej kary pozbawienia wolności” – M. Budyn-Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.) *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX 2019, komentarz do art. 64.

Wykres 2. Współczynniki dynamiki skazań recydywistów rok 2000 = 100

Liczba recydywistów ogółem, zarówno tych, wobec których zastosowano recydywę specjalną podstawową (art. 64 § 1 k.k.) jak i skazanych na podstawie przepisu o recydywie specjalnej wielokrotnej (art. 64 § 2 k.k.) wynosiła w latach 2000–2017 od 11 do 19 tysięcy. Natomiast liczba multirecydywistów kształtowała się średnio na poziomie około 2 tysięcy. W roku 2017 było ich 1765, a więc o 37% mniej niż w 2000 r. (kiedy ich liczba wynosiła 2781).

Najmniejszą populację recydywistów zarejestrowano w 2007 r. – 10 909 (w tym 1300 skazanych na podstawie art. 64 § 2 k.k.). W następnym roku wzrosła ona o 1/5 – do 13 tysięcy skazanych. Trend wzrostowy trwał do roku 2012, w którym liczba skazanych w trybie art. 64 § 1 oraz § 2 k.k. kształtowała się na poziomie nieco poniżej 20 tysięcy. W latach 2013 – 2015 liczba skazań obniżała się, wynosząc w 2015 r. nieco ponad 14 tysięcy. W roku 2016 nastąpił wzrost o 13% w porównaniu z rokiem poprzednim, a w kolejnym roku spadek także o 13%.

Wykres 3. Skazania recydywistów wśród ogółu skazanych w odsetkach

Od 2008 r. systematycznie zwiększał się odsetek recydywistów, którzy popełnili czyn w warunkach recydywy specjalnej podstawowej, z 2,7 do 5,2 w 2017 r., czyli niemal dwukrotnie. Odsetki multirecydywistów także podlegały wahaniom. Najniższy – 0,3 – był w 2007 r., a najwyższy w latach 2016 i 2017 – 0,7. Ze względów ostrożności nie uwzględniono roku 2000, ponieważ odsetek był podejrzanie wysoki.

2. Płeć recydywistów

Doświadczenia społeczne wielu krajów, a także liczne badania kryminologiczne wskazują, że znakomitą większość przestępstw popełniają mężczyźni⁵. Na dziesięciu sprawców przypada przeciętnie jedna kobieta. Ta tendencja znajduje również odzwierciedlenie w statystykach skazań.

A jak jest z powrotnością do przestępstwa? Dane dotyczące skazań jednoznacznie wskazują na dominację mężczyzn. Odsetki skazań mężczyzn i kobiet na podstawie przepisów o recydywie specjalnej (na podstawie art. 64 § 1 k.k. lub art. 64 § 2 k.k.) kształtowały się następująco: w 2005 r. aż 98,7 mężczyzn i 1,3 kobiet; w 2010 – 98,1 mężczyzn i 1,9 kobiet, a w 2017 r. – 97,6 mężczyzn i 2,4 kobiet. Przytoczone dane świadczą dobitnie o nadreprezentacji mężczyzn wśród recydywistów, a także o mniejszej powrotności kobiet do przestępstwa. W tym kontekście warto bowiem zauważyć, że udział kobiet w populacji skazanych nie będących recydywistami był zdecydowanie wyższy – w 2005 r. wynosił 8,1%, w 2010 r. 8,7% a w 2017 – 11,4%.

⁵ Por. np. A. Siemaszko, B. Gruszczyńska, M. Marczewski, *Atlas Przestępczości w Polsce 5*, Warszawa 2015, s. 62 i 95.

3. Wiek recydywistów

W danych statystycznych o skazaniach prawomocnych wiek skazanych jest podawany w pięcioletnich kohortach. Wyjątek stanowi kategoria wieku 22–24 lata zawierająca tylko 3 roczniki oraz kategoria 50+, która jest jednostronnie otwarta.

Strukturę wieku skazanych przedstawiono w tabeli 1. W recydywie specjalnej prostej 61,4% stanowią osoby w wieku od 25 do 39 lat. Nieco większy odsetek w tej kohorcie stanowili multirecydywiści – 68,8%. W grupie skazanych bez recydywy udział osób w wymienionym wieku jest zdecydowanie mniejszy i wynosi 43,2%. Skazani w wieku 17–21 lat stanowią zarówno w recydywie prostej, jak i multirecydywie około 2% skazanych z tych artykułów. To jest oczywiście zrozumiałe, gdyż aby zastosować przepisy o recydywie, skazani musieli już odbywać kary za popełnione uprzednio przestępstwa. Jest tych osób mało, ale ich kariery przestępcze wydają się być intensywne. Odsetek skazanych w wieku 17–21 lat nie będących recydywistami był siedmiokrotnie wyższy.

Przeciętnie najstarszą populacją byli multirecydywiści (średni wiek obliczony na podstawie środków przedziałów wynosił 35,4 lata⁶), młodszy byli recydywiści jednokrotni (średni wiek 34,5), a najmłodszy – pozostali skazani (średni wiek 33,8). Do trochę innych wniosków może prowadzić spojrzenie na udział najstarszej kategorii – „50+” – ten najwyższy jest dla „pozostałych skazanych” (15,4%). Można jednak także zobaczyć, że wiek osób nie będących recydywistami jest bardziej zróżnicowany – udział poszczególnych kategorii jest bardzo równomierny. Inaczej jest w przypadku multirecydywistów, których „szczyt aktywności” przestępczej przypada na wiek 30–34 lata.

Tabela 1. Wiek skazanych w 2017 r. recydywistów i skazanych nie będących recydywistami.

Przedziały wieku	Skazani z art. 64 § 1 k.k.		Skazani z art. 64 § 2 k.k.		Pozostali skazani	
	lb.	%	lb.	%	lb.	%
17–21	253	2,0	28	1,6	33 414	14,7
22–24	1120	8,9	47	2,7	22 745	10,0
25–29	2957	23,5	303	17,2	35 942	15,8
30–34	2839	22,6	531	30,1	34 401	15,1
35–39	1923	15,3	380	21,5	27 970	12,3
40–44	1262	10,0	229	13,0	21 722	9,6
45–49	846	6,7	103	5,8	15 701	6,9
50+	1343	10,7	142	8,0	34 924	15,4
nieokreślony	17	0,1	2	0,1	292	0,1
OGÓŁEM	12 560	100,0	1765	100,0	227 111	100,0

⁶ Dla przedziału 50+ przyjęto w analizie wartość 50.

4. Skazania recydywistów i pozostałych skazanych według rodzajów przestępstw

Przyjrzyjmy się teraz, za jakiego rodzaju przestępstwa byli skazywani pierwszy raz karani oraz recydywiści i multirecydywiści. Rodzaje przestępstw ograniczono do wybranych rozdziałów Kodeksu karnego⁷ oraz przestępstw ogółem z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii⁸. Wyróżniono także osobną kategorię zawierającą pozostałe przestępstwa. Dane dotyczące skazań opracowano za dwa lata 2005 i 2017.

Tabela 2. Odsetki prawomocnych skazań recydywistów i osób nie będących recydywistami według rodzajów przestępstw

Rodzaj przestępstwa	Rok	Skazania 2005			Skazania 2017		
		Nie-recydyw.	64 § 1	64 § 2	Nie-recydyw.	64 § 1	64 § 2
Przeciwko życiu i zdrowiu		9,1	6,5	6,1	13,1	8,5	14,9
Przeciwko narkomanii (wszystkie ustawy)		3,2	1,6	0,2	7,5	3,9	3,1
Bezpieczeństwu w komunikacji		33,9	0,8	0,3	24,6	6,5	0,1
Przeciwko rodzinie i opiece		5,4	8,4	1,3	7,3	8,9	1,4
Przeciwko działalności instytucji państwowych i samorządowych		2,3	0,8	0,6	4,6	2,9	0,6
Przeciwko wymiarowi sprawiedliwości		4,8	0,9	0,2	5,1	4,8	0,1
Przeciwko wiarygodności dokumentów		4,3	1,0	0,2	3,3	1,6	0,2
Przeciwko mieniu		31,1	77,0	90,2	29,2	62,1	78,5
Przeciwko obrotowi gospodarczemu		3,0	0,3	0,1	5,1	0,2	0,3
Pozostałe		2,9	2,7	2,0	0,4	1,4	0,8
OGÓŁEM		490 244	11 561	2476	227 111	12 560	1765

W 2017 r. nie recydywiści byli skazywani najczęściej za przestępstwa przeciwko mieniu – 29,2% skazań oraz za przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji – 24,6%. Na kolejnym miejscu w strukturze znalazły się przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu – 13,1% oraz przeciwko rodzinie i opiece nad młodzieżą – 7,3%.

Nieco inaczej wyglądała w 2017 r. struktura skazań na podstawie przepisów o recydywie szczególnej jednokrotnej. Przeciwko mieniu skazano 62% ogółu skazanych z zastosowaniem art. 64 § 1 k.k., a zatem ponaddwukrotnie więcej niż wśród nie recydywistów. Prawie 10% recydywistów skazano za przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Podobny odsetek

⁷ Wzięto pod uwagę przestępstwa umieszczone w następujących rozdziałach Kodeksu karnego: Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu (rozdział XIX), Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji (rozdział XXI), Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece (rozdział XXVI), Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych i samorządu terytorialnego (rozdział XXIX), Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości (rozdział XXX), Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów (rozdział XXXIV), Przestępstwa przeciwko mieniu (rozdział XXXV), Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu (rozdział XXXVI).

⁸ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. Nr 179, poz. 1485).

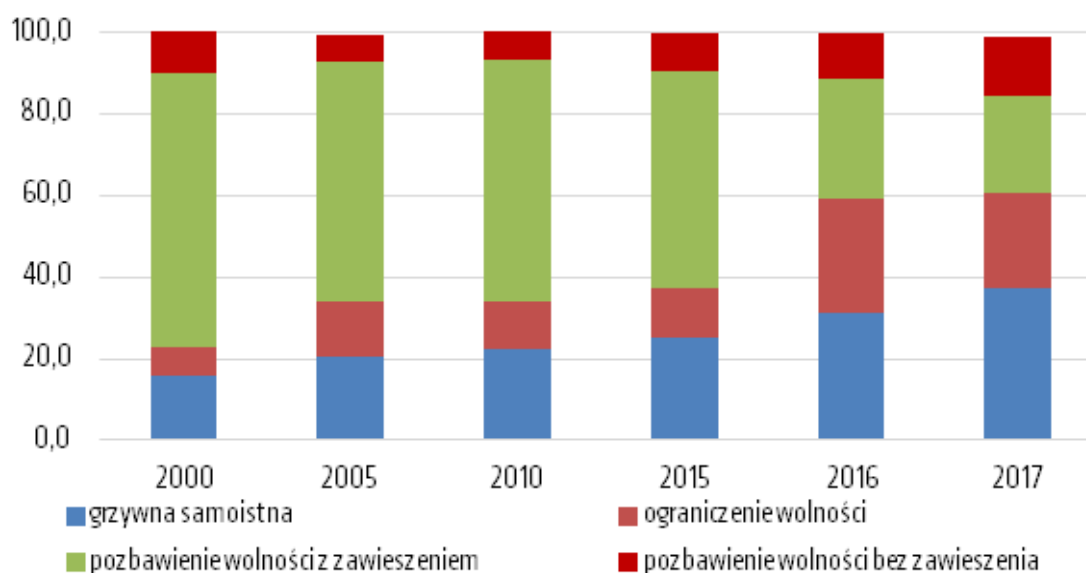
sprawców został skazany za popełnienie przestępstwa przeciwko rodzinie. W pozostałych rodzajach przestępstw odsetki skazań recydywistów jednokrotnych były mniejsze niż wśród skazanych, wobec których nie stosowano przepisów o recydywie. Na przykład w przestępstwach przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji odsetki skazanych recydywistów były blisko czterokrotnie mniejsze niż wśród nie recydywistów.

Jeszcze inny wzór skazań występował wśród multirecydywistów. W 2017 r. zwracały uwagę dwa rodzaje przestępstw. Dominowały skazania za przestępstwa przeciwko mieniu, których było 78,5% oraz przeciwko życiu i zdrowiu – 14,9%. Pozostałe rodzaje przestępstw stanowiły margines.

5. Rodzaje kar zasadniczych orzekanych wobec nie recydywistów i recydywistów

W tym rozdziale przyjrzymy się bliżej rodzajom kar orzekanych wobec nie recydywistów i tych skazanych, wobec których zastosowano przepisy art. 64 § 1 i 2 k.k. Ze względu na przejrzystość analizy dane statystyczne ograniczono do wybranych lat (2000, 2005, 2010, 2015 i 2017).

Zobaczmy, jakie rodzaje kar były orzekane wobec tych osób, wobec których nie stosowano przepisów o recydywie.

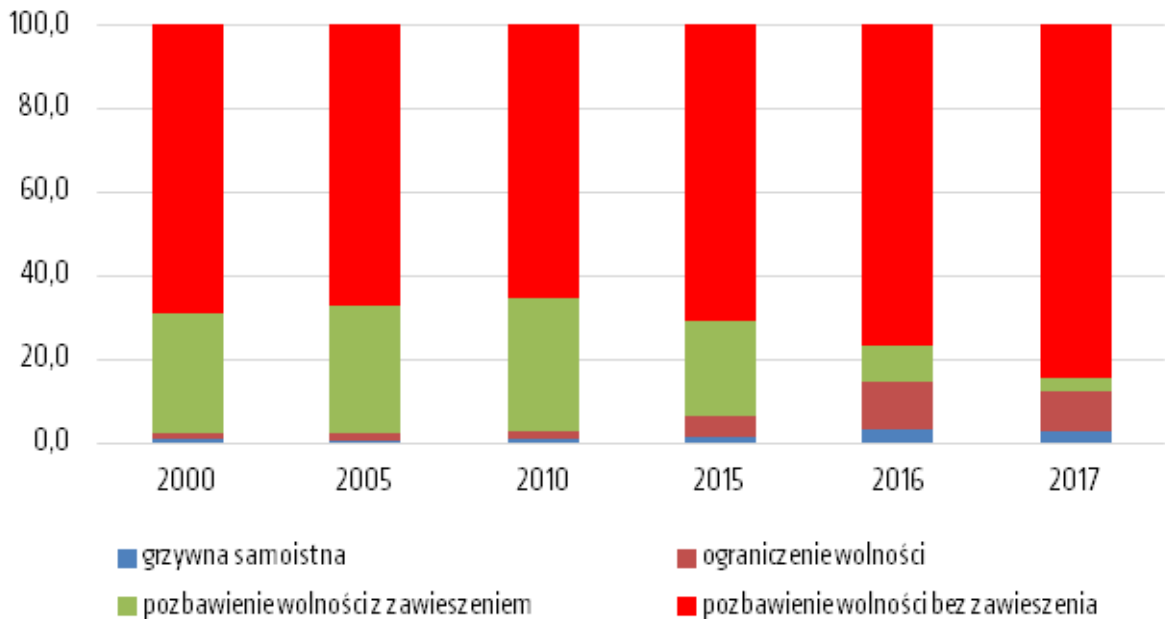

Wykres 4. Rodzaje kar orzekanych wobec nie recydywistów w odsetkach

Do 2015 r. najczęściej stosowaną sankcją (od 53 do 67 % skazań) była kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Po wejściu w życie (od 1 lipca 2015 r.) przepisów nowelizujących Kodeks karny, w następnych latach nastąpiło ograniczenie kary tego rodzaju do 28% i 23%, na rzecz kar o charakterze wolnościowym. Udział skazań na karę

grzywny samoistnej wzrósł ponad dwukrotnie – z 16% w 2000 r do 37% w 2017 r. Podobnie rzecz się miała z karą ograniczenia wolności. Udział skazań z 7% w 2000 r. wzrósł do 28% i 23% w latach 2016–2017. Zaznaczył się także dwukrotny wzrost skazań na karę pozbawienia wolności bez jej warunkowego zawieszenia z 7% w latach 2005 i 2010 do 14% w 2017 r.

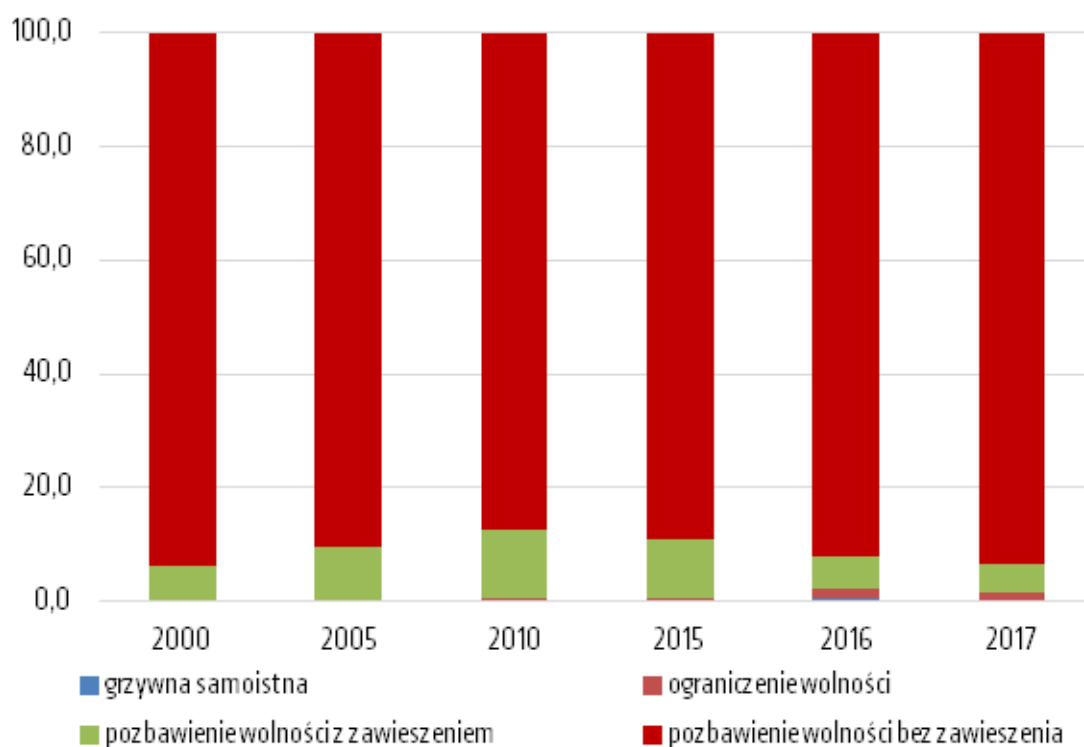
Zobaczmy teraz, jak na tym tle przedstawiają się skazania prawomocne sądów na podstawie przepisu o recydywie specjalnej prostej.

Wykres 5. Rodzaje kar orzekane wobec recydywistów na podstawie art. 64 § 1 k.k. w odsetkach

Wobec sprawców recydywy specjalnej prostej dominują orzeczenia na karę bezwzględnego pozbawienia wolności. Udział skazań na ten rodzaj kary wynosił od 65% (2010 r.) do 84% (2017 r.). Natomiast odsetek skazań na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania zmniejszył się aż dziesięciokrotnie z około 30% w okresie 2000–2010 do jedynie 3% w 2017 r. W dwóch ostatnich latach do 10–11% zwiększył się odsetek skazań na karę ograniczenia wolności.

Na koniec tego podrozdziału zobaczmy, jak w obowiązującym systemie prawnym byli i są karani multirecydywiści.

Wykres 6. Rodzaje kar orzekane wobec recydywistów na podstawie art. 64 § 2 k.k. w odsetkach

W przypadku multirecydywistów mamy do czynienia z dominacją kary bezwzględnego pozbawienia wolności. Dziewięciu na dziesięciu jest skazywanych na ten rodzaj kary. Skazania na pozostałe kary wyszczególnione w Kodeksie karnym stanowią jedynie margines skazań multirecydywistów.

Podsumowując, wobec skazanych nie będących recydywistami stosuje się cały dostępny wachlarz kar zasadniczych, od tych o charakterze wolnościowym do kary bezwzględnego pozbawienia wolności, stosowanej relatywnie rzadko. Zgoła inaczej wygląda sytuacja skazanych z art. 64 § 1 k.k. Przeważa tu kara bezwzględnego pozbawienia wolności, a kara z awieszeniem jest stosowana coraz rzadziej. Sędziowie rzadko korzystają z możliwości skazania na karę grzywny lub ograniczenia wolności. Natomiast w skazaniach multirecydywistów dominuje kara bezwzględnego pozbawienia wolności, a wyjątkiem jest orzekania pozostałych rodzajów kar.

W 2017 r. za popełnienie przestępstwa przeciwko mieniu sądy nieco odmiennie traktowały wyróżnione grupy skazanych. Za kradzież cudzej rzeczy (art. 278 § 1 k.k.) wobec 2/3 skazanych nie będących recydywistami sądy orzekły kary ograniczenia wolności lub grzywny samoistnej. W co piątym skazaniu sąd orzekł karę bezwzględnego pozbawienia wolności. Wśród jednokrotnych recydywistów w czterech na pięć skazań sąd orzekł karę pozbawienia wolności bez warunkowego jej zawieszenia.

W skazaniach za popełnienie kradzieży z włamaniem nie będący recydywistami najczęściej byli skazywani na karę pozbawienia wolności z zawieszeniem jej wykonania (41% skazań)

a nieco rzadziej na karę bezwzględnego pozbawienia wolności (36% skazań). W co szóstym przypadku sąd orzekł karę grzywny lub ograniczenia wolności.

Zgoła inaczej za popełnienie przestępstwa kradzieży z włamaniem traktowani są recydywiści. W recydywie jednokrotnej w 88% skazań, a wśród multirecydywistów w 95% skazań sądy orzekły karę bezwzględnego pozbawienia wolności.

W skazaniach za rozbój występuje także zróżnicowanie karania. Wśród sprawców nie podlegających recydywie, połowie wymierzono karę bezwzględnego pozbawienia wolności, natomiast 92% recydywistów jednokrotnych oraz niemal wszyscy multirecydywiści otrzymali karę bezwzględnego pozbawienia wolności.

6. Długość kary bezwzględnego pozbawienia wolności

Istotą art. 64 § 1 i 2 Kodeksu karnego jest możliwość stosowania dłuższego wymiaru kary bezwzględnego pozbawienia wolności. Artykuł 64 Kodeksu karnego stanowi, że jeżeli sprawca skazany za przestępstwo umyślne na karę pozbawienia wolności popełnia w ciągu 5 lat po odbyciu co najmniej 6 miesięcy kary umyślne przestępstwo podobne do przestępstwa, za które był już skazany, sąd może wymierzyć karę przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. A jak to wygląda w sądowej rzeczywistości? W tabeli przedstawiono średnie⁹ odsetki orzeczonej kary dla trzech grup skazanych: nie recydywistów, recydywistów, wobec których zastosowano artykuł 64 § 1 k.k. oraz multirecydywistów (art. 64 § 2 k.k.). W pierwszym wierszu tabeli podano średnie wymiary kary ogółem, a w kolejnych wierszach przeciętną długość kary w odniesieniu do konkretnych przestępstw. Do obliczeń wykorzystano bazę skazań osób dorosłych Krajowego Rejestru Karnego za 2017 r. Uwzględniono te przestępstwa, za które było relatywnie najwięcej skazań.

⁹ Zastosowano średnią ważoną, w której elementom ze zbioru przypisywane są różne wagi w ten sposób, że elementy o większej wadze mają większy wpływ na średnią. Jeżeli wszystkie wagi są takie same, średnia ważona równa jest średniej arytmetycznej.

Tabela 3. Liczba skazań i średnia długość orzeczonej kary bezwzględnej pozbawienia wolności w 2017 r. za określone przestępstwa wśród nie podlegających recydywie, recydywistów i recydywistów

Przestępstwa z artykułu	Skazani nie podlegający przepisom o recydywie		Recydywiści art. 64 § 1		Recydywiści art. 64 § 2	
	Liczba skazań	Średnia długość orzeczonej kary bezwzględnej pozbawienia wolności (w miesiącach)	Liczba skazań	Średnia długość orzeczonej kary bezwzględnej pozbawienia wolności (w miesiącach)	Liczba skazań	Średnia długość orzeczonej kary bezwzględnej pozbawienia wolności (w miesiącach)
OGÓŁEM		12,7		14,4		27,9
158 § 1 k.k.	645	9,3	156	10,6	53	14,2
Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii z 2005 r.	2233	18,5	368	24,9	44	35,4
190 § 1 k.k.	606	5,5	276	6,8	4	9,4
197 § 1 k.k.	228	35,6	40	44,7	14	71,6
207 § 1 k.k.	1655	9,6	634	13,2	21	17,7
209 § 1 k.k.	854	6,2	237	8,2	0	0,0
244 k.k.	1615	5,4	436	8,0	0	0,0
270 § 1 k.k.	222	6,7	36	9,3	0	0,0
278 § 1 k.k.	3147	7,5	2361	9,1	13	17,4
279 § 1 k.k.	2943	16,5	1172	19,1	807	23,1
280 § 1 k.k.	1169	28,0	469	32,1	285	39,7
280 § 2 k.k.	277	40,9	91	38,0	53	55,6
281 k.k.	209	14,2	105	19,3	61	18,7
284 § 2 k.k.	334	9,0	131	9,2	0	0,0
286 § 1 k.k.	3510	11,8	1251	13,6	13	24,1
288 § 1 k.k.	494	7,5	313	8,5	3	34,3

Jeżeli przyjrzymy się zamieszczonym w tabeli średnim długościom orzeczonej kary, to okaże się, że najłagodniej sądy traktowały skazanych nie będących recydywistami orzekając wobec nich niższe wymiary kary (mniej więcej o około od 20% do 30% niż w stosunku do recydywistów). Najdłuższe wymiary kary bezwzględnej pozbawienia wolności ferowano wobec skazanych w warunkach multirecydywy. W 2017 r. były one średnio przeszło dwukrotnie dłuższe (27,2 miesiąca) niż w wyrokach zapadłych wobec pierwszy raz karanych (12,7) miesiąca.

Zwróćmy także uwagę, za popełnianie jakich przestępstw orzekana kara bezwzględnej pozbawienia wolności była najdłuższa, a za popełnienie jakich czynów przestępnych relatywnie krótsza. Ogólnie rzecz biorąc, wyroki za popełnienie przestępstw przeciwko mieniu¹⁰ były wyższe niż np. za popełnienie przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu. Sprawcy bójki lub pobicia mieli wyroki około dziewięciu miesięcy, a multirecydywiści 14,2 miesiąca.

¹⁰ Przeciętny wyrok dla sprawcy kradzieży z włamaniem to 16,5 miesiąca, skazanego z zastosowaniem art 64 § 1 k.k. to 19 miesięcy, a dla wielokrotnego recydywisty 23 miesiące.

Spośród rozpatrywanych wyżej przestępstw, sądy najdłuższe kary wymierzały za popełnienie rozboju z użyciem niebezpiecznego przedmiotu – średnio 40,9 miesiąca dla skazanych nierecydywistów, nieco mniej – 38 miesięcy dla recydywistów specjalnych podstawowych, a dla multirecydywistów średnia kara wynosiła w 2017 r. 55,6 miesiąca, czyli około cztery i pół roku. Wysokie kary otrzymywali skazani za popełnienie przestępstwa zgwałcenia (art. 197 § 1 k.k.) – 35,6 miesiąca nierecydywiści. Średnio o dziesięć miesięcy więcej wynosiła kara w recydywie zwykłej specjalnej, a prawie sześć lat pozbawienia wolności otrzymywali sprawcy tego przestępstwa w warunkach recydywy wielokrotnej.

O ile wyższe kary bezwzględного pozbawienia wolności otrzymywali multirecydywiści od „zwykłych” skazanych? Zdumiewające, że za zniszczenie lub uszkodzenie cudzej rzeczy (art. 288 § 1 k.k.) multirecydywista otrzymywał karę ponad czteroipółkrotnie dłuższą (34 miesiące) niż nierecydywista (7,5 miesiąca). Natomiast skazany na podstawie art. 64 § 2 k.k. odbywał karę przeciętnie dwukrotnie dłużej niż skazany bez recydywy, w przypadku takich przestępstw jak: zgwałcenia (art. 197 § 1 k.k.), kradzież cudzej rzeczy (art. Art. 278 § 1 k.k.) oraz za oszustwo (art. 286 § 1). Średnio półtora raza dłuższe wymiary kary sądy orzekały w 2017 r. wobec recydywistów specjalnych wielokrotnych niż wobec skazanych nie podlegających przepisom o recydywie za popełnienie przestępstwa kradzieży z włamaniem (art. 279 § 1 k.k.).

Na podstawie danych można więc wykazać, że sądy orzekały multirecydywistom znacznie dłuższe kary bezwzględного pozbawienia wolności niż innym grupom skazanych. Rozwiązania w poprzednich kodeksach z 1969 i 1932 r. także umożliwiały podniesienie górnej granicy kary bezwzględного pozbawienia wolności, z czego skwapliwie korzystano. Z jakim efektem? Wyniki badań¹¹ wskazują, że wydłużanie kary izolacyjnej nie zmniejsza prawdopodobieństwa powrotu do przestępstwa, a populację multirecydywistów od 2010 r. cechuje niewielka dynamika zmian. W 2017 r. było ich 1765, czyli tylko o około 5% mniej niż w roku 2010.

¹¹ A. Siemaszko, *Przestępczość wielokrotnych recydywistów i stosowana wobec nich polityka karna*, „Archiwum Kryminologii” 1983, t. X, s. 42.

Podsumowanie

1. Liczba skazanych multirecydywistów kształtowała się średnio na poziomie 2 tysięcy. W roku 2017 było ich 1765, o 37% mniej niż w 2000 r. – 2781.
2. Niemal 70% multirecydywistów to osoby w wieku od 25 do 39 lat.
3. W 2017 r. prawie 80% multirecydywistów zostało skazanych za przestępstwa przeciwko mieniu.
4. Dominowały orzeczenia na karę bezwzględnego pozbawienia wolności. Udział skazań na ten rodzaj kary wynosił od 65 do 84%.
5. Średni wymiar kary bezwzględnego pozbawienia wolności w 2017 r. orzeczonej wobec multirecydywistów kształtował się na poziomie 28 miesięcy i był ponad dwukrotnie dłuższy niż wymiar kary orzeczonej wobec nie recydywistów (13 miesięcy).

